
Les pràctiques esportives de la població espanyola 1976-1996¹

Manuel García Ferrando

Catedràtic de sociologia
Universitat de València

Traduït de l'espanyol per:

Marta Moragas

Laboratori d'investigació social
Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya
Barcelona

Resumen: Se analizan los comportamientos deportivos entre 1976 y 1996. Gracias a las encuestas realizadas durante estos años es posible observar la transformación de los hábitos deportivos de los españoles en un periodo histórico en el que la globalidad de la sociedad española ha experimentado un conjunto de acelerados procesos de cambio que la han conducido a dotarse de un sistema democrático y a consolidar unos niveles avanzados de desarrollo socioeconómico al tiempo que se incorporaba a la Unión Europea. En este proceso de cambio, la sociedad española en su conjunto se ha vuelto más compleja y lo propio le ha ocurrido al sistema social del deporte que se ha ido transformando acompasadamente al ritmo que lo hacía el conjunto de la sociedad.

Dado que el deporte también forma parte del ámbito cultural o de las formas simbólicas, se presenta igualmente en la ponencia la evidencia empírica acerca de la contribución de la práctica deportiva a la expresión y remodelización del yo de los practicantes que se agrupan en amplios segmentos de población que adoptan comportamientos deportivos bien diferenciados siguiendo las líneas del género, de la edad y de la estratificación social.

1. Aquest article és el text de la ponència que va fer Manuel Garcia Ferrando al IV congrés de l'AEISAD L'activitat física i l'esport en un context democràtic (1976-1996), celebrat a Esplugues de Llobregat el 25 i el 26 d'octubre de 1996. Va ser publicat en espanyol a SANCHEZ MARTIN, Ricardo, coord. 1996: La actividad física y el deporte en un contexto democrático (1976-1996), Pamplona, AEISAD, pág. 9-25.

Abstract: *Sporting behaviours are analyzed between 1976 and 1996. Polls made during these years allow us to observe how sporting habits have changed in Spain. Spanish society has become more complex and also the sport social system.*

Sports are a part of the cultural field and the symbolic shapes. This work shows empirically how sports contribute to the individuals' self-expression. Sport players form large groups of people adopting well differentiated sporting behaviours that follow lines of gender, age and social estratification.

1. Introducció

Els hàbits esportius de la població espanyola i les seves actituds i valors envers el sistema esportiu han experimentat una profunda transformació en aquestes dues últimes dècades, és a dir, des de finals del franquisme fins aquests moments. Es tracta d'un període històric en què la globalitat de la societat espanyola ha experimentat un conjunt de processos de canvi accelerats, que l'han conduït a dotar-se d'un sistema democràtic i a consolidar uns nivells avançats de desenvolupament socioeconòmic, alhora que s'incorporava a la Unió Europea. En aquest procés de canvi, tota la societat s'ha tornat més complexa i el mateix li ha passat al sistema social de l'esport, que s'ha anat transformant acompassadament al ritme que ho feia el conjunt de la societat.

Els resultats obtinguts en l'enquesta sobre els hàbits esportius de la població espanyola, feta pel Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS) el 1995, per encàrrec del *Consejo Superior de Deportes* i sota la direcció de l'autor d'aquesta ponència, ens ha permès traçar la dimensió empírica d'aquestes transformacions, en comparar-ne els resultats amb els corresponents a les altres quatre enquestes que sobre hàbits esportius dels espanyols s'han anat fent cada cinc anys des de 1975, sempre promogudes pel *Consejo Superior de Deportes* o pel Centre d'Investigacions Sociològiques (ICSA-Gallup, 1975; García Ferrando, 1982, 1986 i 1991). Disposem, doncs, de cinc enquestes sobre els hàbits esportius dels espanyols que, com ja hem assenyalat, ens permetran glossar amb la precisió de les dades empíriques, l'abast de les transformacions assenyalades.

Com podrem veure seguidament, l'esport, com a activitat de temps de lleure, s'ha convertit per a amplis segments de la població espanyola en un *hobby* molt valorat, en molts casos dominant, i per a la totalitat de la societat ha arribat a ser un important producte de consum de masses. Com a element integrant de l'ordre tecnoeconòmic que configura l'estructura social, l'esport s'ha vist sotmès a un model de canvi, en aquest període històric que

estudiem, que segueix la lògica de la racionalitat econòmica, de la burocratització i de la jerarquització progressiva, de la innovació tecnològica i de la substitució dels antics productes i coneixements per altres de nous, més desenvolupats i avançats (Bell, 1976). En aquest context, el consum de l'espectacle esportiu, en directe, a través dels diferents mitjans de comunicació, i el consum d'articles esportius per a l'ús personal o familiar, han començat un desenvolupament que per ara sembla imparabile, i que situa l'esport entre els protagonistes de les nostres societats de masses actuals (Heineman, 1994).

Però l'esport també forma part de l'àmbit cultural o de les formes simbòliques i, en aquest sentit, hem pogut constatar empíricament la manera com contribueix a l'expressió i remodelització del jo de milions d'individus, que s'agrupen en amplis segments de la població i que adopten comportaments esportius ben diferenciats, seguint les línies del gènere, de l'edat i de l'estratificació social (Garcia Ferrando, 1994), configurant, com es veurà seguidament, un complex mosaic d'hàbits esportius que hem acotat i mesurat segons ens han permès fer-ho les dades recollides.

La pròpia evolució politico-social de la societat espanyola en aquestes dues últimes dècades ha contribuït a consolidar un model d'estat del benestar social, que també ha afectat notablement el sistema esportiu. La municipalització de l'esport i el desenvolupament concomitant d'equipaments i instal·lacions esportives, sobretot de caràcter públic, ha permès millorar substancialment les infraestructures que han propiciat l'expansió qualitativa i quantitativa dels hàbits esportius dels espanyols (Andrés i Delgado, 1995). L'anàlisi empírica que hem fet ens permetrà traçar també els models d'ús i els perfils de les necessitats d'equipaments esportius de la població, tot això amb la finalitat principal d'oferir instruments d'utilitat per al disseny de noves i millors polítiques esportives.

Una darrera l'altra, les diferents enquestes que hem dut a terme en aquestes dues últimes dècades sobre els hàbits esportius dels espanyols han manifestat la importància creixent de l'esport a Espanya, tant en la seva manifestació espectacular i professional, com en la dimensió que més ens ha interessat glossar: l'esport com a pràctica individual i col·lectiva de la vida quotidiana i del temps de lleure.

Ara bé, el desenvolupament i la transformació del sistema esportiu a Espanya en aquestes dues dècades, ha estat impulsat pels principis axials de normes i valors que de vegades entren en conflicte entre si, fet que comunica a aquest sistema esportiu unes

tensions i unes contradiccions del mateix tipus que les que es poden trobar en altres sistemes especialitzats de la societat. En aquesta ponència pararem especial atenció, alhora que resumirem els aspectes quantitius de la transformació del sistema esportiu, a dos elements que tenen una especial importància pel seu profund significat sociològic i per a l'equilibri del sistema social en el seu conjunt. Per un costat, estudiarem els desajustaments que s'han anat consolidant en el sistema esportiu seguint la línia del gènere, i podrem comprovar com s'estan conformant dues formes d'entendre i practicar l'esport que no segueixen camins convergents; d'una banda, la pràctica esportiva orientada, encara que en un marc de referència llunyà, de cara a la competició i a la intensificació de les relacions socials, i d'altra banda, la pràctica esportiva en la vessant de cultura física centrada preferentment en els components esteticocorporals de la pràctica. La primera forma d'entendre i fer esport es podria alinear amb la visió masculina que es té d'aquesta activitat. I la segona forma d'entendre i practicar esport està més relacionada amb els hàbits desenvolupats per un ampli segment de la població femenina, que aporta d'aquest forma una altra visió del que és, o podria ser l'esport.

Però existeix també un altre aspecte que considerem preocupant i és el referent a les possibilitats pedagògiques de l'esport, possibilitats que, com és ben sabut, van ésser el centre de preocupació de Cagigal, com a màxim representant d'un corrent de pensament que va tractar, en el seu moment, d'integrar la cultura física amb la cultura intel·lectual, prenent com a punt d'unió les possibilitats pedagògiques de l'educació física (Cagigal, 1966 i 1979). Les dades de la darrera enquesta d'hàbits esportius que analitzarem seguidament i la perspectiva històrica que hem obtingut en comparar aquests resultats amb els corresponents a les enquestes portades a terme en els darrers vint anys, no semblen indicar que s'estigui consolidant una forma d'entendre l'esport en totes les seves capacitats pedagògiques: d'hàbit a l'esforç i de formació del caràcter i del principi del respecte envers un mateix i als altres a través de l'activitat corporal esportiva. Més aviat, el que hem trobat està més relacionat amb una forma de practicar i entendre l'esport centrada exclusivament o principalment en els aspectes de salut, higiene i de relació social, però amb una pobresa notable de la dimensió moral i pedagògica que tant preocupava a Cagigal.

En qualsevol cas, i abans de passar a l'anàlisi concreta dels resultats de les enquestes, cal assenyalar que el caràcter obert del sistema esportiu (Puig i Heineman, 1992) no tanca cap possibilitat

de transformació, i que el que veurem a continuació no és un punt d'arribada en el camí del canvi social, en el qual el sistema social de l'esport, com la resta de la societat, es troba permanentment immers.

2. Interès i satisfacció en la pràctica esportiva

La importància de l'esport com una de les activitats de temps de lleure que fa més la població espanyola, deriva de l'elevat grau d'interès que la majoria de la població sent envers aquesta activitat. La millor evidència empírica d'aquesta afirmació, la podem comprovar observant les distribucions de freqüència que es presenten en la taula 1, que inclou dades sobre l'interès dels espanyols per l'esport, tal com han quedat registrades en les enquestes de 1995 i en les quatre anteriors.

Taula 1. Evolució de l'interès dels espanyols per l'esport. 1995-1975.

<i>Interès per l'esport</i>	<i>1995</i>	<i>1990</i>	<i>1985</i>	<i>1980</i>	<i>1975</i>
Molt	22	23	20	15	18
Bastant	41	42	39	33	32
No gaire	25	23	25	27	22
Gens	12	11	15	22	28
No contesta	0	1	1	2	-
	(4.271)	(4.625)	(2.008)	(4.493)	(2.000)

En la darrera de les enquestes que hem fet, el 22 % de la població reconeix tenir molt d'interès per l'esport, i un altre 41 % manifesta tenir-hi bastant d'interès, la qual cosa significa que una majoria elevada de la població afirma tenir molt o bastant d'interès per l'esport. En canvi, el restant 37 % de la població, no sembla interessada en aquesta activitat, amb el 25 % de no gaire interès i el 12 % de cap interès.

Respecte dels resultats de les enquestes anteriors, s'observa que l'interès per l'esport dels espanyols ha deixat d'augmentar, tal com es venia registrant des de 1975, amb el 50 % de molt o bastant interès, fins a assolir el màxim de respostes favorables el 1990, any en què es registra un 65 % d'aquest valor. Sembla, doncs, que s'ha assolit una certa estabilitat en l'interès de la població espanyola per l'esport, i que a partir d'ara, es produiran lleugeres fluctuacions al voltant del nivell del 65 % de respostes favorables, que semblen constituir, en les nostres condicions culturals de vida, el sostre de l'interès esportiu de la població espanyola.

El factor gènere, com ja és conegut per estudis anteriors, estableix dues agrupacions ben diferenciades que semblen haver-se estabilitzat també en els darrers anys, amb una majoria àmplia d'homes interessats per l'esport i una majoria tan sols relativa de dones que d'aquesta forma es manifesten:

Interès per l'esport				
	<i>Molt/ Bastant</i>		<i>No gaire/ Gens</i>	
	<u>95</u>	<u>90</u>	<u>95</u>	<u>90</u>
<i>Home</i>	73	75	24	27
<i>Dona</i>	53	56	44	47

Es pot observar en l'anterior distribució que pràcticament 3 de cada 4 homes manifesten estar molt o bastant interessats per l'esport i, en canvi, es manifesten d'aquesta forma només 1 de cada 2 dones. És aquesta dada diferencial, integrada en el sistema de valors que caracteritza allò masculí i allò femení en relació al món de l'esport, el que ens ajudarà a comprendre les diferències de comportaments i d'actituds que anirem resumint en l'anàlisi següent.

Encara que sembli que el grau d'interès de la població per l'esport hagi assolit, possiblement, la seva màxima expressió, no passa el mateix amb la pràctica esportiva que continua difonent-se entre capes cada vegada més àmplies de població. Com s'observa en les distribucions de freqüència que es presenten en la taula 2, el nivell de pràctica esportiva registrada el 1995, és superior al registrat en l'enquesta anterior de 1990, i gairebé duplica el nivell registrat vint anys abans, quan es va fer la primera enquesta esportiva el 1975.

Taula 2. Evolució de la pràctica esportiva a Espanya, 1995-1975					
<i>Participació esportiva</i>	<i>1995</i>	<i>1990</i>	<i>1985</i>	<i>1980</i>	<i>1975</i>
Practica un esport	23	18	17	16	15
Practica diferents esports	16	17	17	9	7
No practica cap esport	35	36	53	63	78
Abans en practicava però ara no	26	26	13	10	-
No contesta	-	3	-	2	-
	(4.271)	(4.625)	(2.008)	(4.493)	(2.000)

Els resultats de l'enquesta de 1995 permeten constatar que quasi bé una quarta part de la població, el 23 %, afirma practicar un esport, i l'altre grup de població del 16 %, afirma practicar dos o més esports. Un altre ampli grup del 35 % reconeix que no practica ni ha practicat anteriorment esport, i el restant 26 % afirma que encara que en l'actualitat no practica cap esport, anteriorment si que ho havia fet.

En comparació amb les dades registrades en les quatre enquestes anteriors, es pot afirmar, doncs, que el nivell de pràctica esportiva de la població espanyola ha anat creixent de forma consistent en les dues darreres dècades, tot i que sembla que ha assolit una estabilitat en el volum de pràctica polisportiva, això és, en el segment de població que practica dos o més esports. Observant l'ampli grup de la població, una quarta part del total, que ha abandonat la pràctica esportiva i que representa un percentatge similar al registrat en l'enquesta del 1990, podem constatar el sentit dinàmic de la pràctica esportiva en àmplies capes de la població que, seguint itineraris que són bastant freqüents (Puig i Masnou, 1988), inicien, abandonen i tornen a iniciar la pràctica esportiva en funció dels condicionants socials i personals que determinen les biografies individuals.

La introducció de les variables gènere i edat permet glossar els aspectes diferencials en el comportament esportiu que es registren quan es para atenció en aquests elements diferenciadors de la població:

	Practica algun esport								
	<i>Un</i>			<i>Més d'un</i>			<i>Cap</i>		
	<i>95</i>	<i>90</i>	<i>85</i>	<i>95</i>	<i>90</i>	<i>85</i>	<i>95</i>	<i>90</i>	<i>85</i>
Gènere									
Home	26	19	20	22	23	22	52	53	55
Dona	20	16	13	10	10	9	70	71	77
Edat									
16-24	32	26	25	28	31	28	40	40	46
55-65	12	6	5	3	3	2	85	89	90

Les diferències entre el nivell quantitatiu de pràctica esportiva d'homes i dones sembla mantenir-se, sobretot a partir de l'enquesta realitzada el 1990, que va registrar el valor d'un 71 % de dones que no practiquen cap esport, el que significa un diferencial del 18 % respecte de la corresponent dada entre la població masculina; aquest mateix percentatge diferencial es manté en l'enquesta del 95 amb un 70 % de dones que no practiquen esport i un 52 % d'homes

que es troben en aquesta situació. Les dades corresponents a la població que practica un o diversos esports també mantenen el seu diferencial entre 6 i 8 unitats percentuals entre els nivells de pràctica d'homes i dones.

En canvi, quant parem atenció a la variable edat, l'evolució de la pràctica esportiva, quan comparem els segments més joves i els d'edat més avançada de la població, sí que registra un apropament que encara que és lent, es manté en la darrera dècada, ja que segons anem passant de l'enquesta feta el 1975 a la feta el 1990, s'observa una major increment de la pràctica esportiva entre la població de major edat, això és, en la franja de 55 a 65 anys, ja que el 1985, només practicava esport el 10 %, mentre al 1995, deu anys més tard, la pràctica assolía el 15 % d'aquest estracte de la població.

Però la variable que introdueix majors diferències en els hàbits de pràctica esportiva continua essent, tal com ja es venia registrant en les primeres enquestes sobre els hàbits esportius de la població espanyola, el nivell d'estudis, que pot considerar-se l'indicador de classe social més sensible per mostrar les diferències en els nivells d'oportunitats socials de la població:

	Practica algun esport		
	<i>Un</i>	<i>Diversos</i>	<i>Cap</i>
<i>Nivell d'estudis:</i>			
Sense estudis	11	2	87
Primària	14	5	81
Mitjans universitaris	31	29	40
Superiors	33	33	34

Aquestes dades fan referència exclusivament a l'enquesta de 1995, i hi podem observar que les diferències de pràctica entre la població que no té estudis, que per tant pot considerar-se que pertany al segment més baix de la població des del punt de vista socioeconòmic, és aproximadament d' 1 a 3, això vol dir, que les persones d'estrats superiors ofereixen un nivell de pràctica esportiva que és tres vegades superior al que es registra entre les capes inferiors. Són dades que en la seva fredor numèrica revelen, d'una forma clara, les fortes diferències socials que encara existeixen en el gaudiment d'aquest bé cultural per excel·lència que és la pràctica esportiva.

Una altra forma de classificar la població, utilitzant conjuntament les dimensions d'interès i pràctica esportiva, és la que ve detallada en la taula 3, que permet constatar la distribució numèrica de les categories de població segmentades segons el seu interès i participació en l'esport, tenint en compte si aquest nivell de

pràctica el percep la població com alguna cosa que és o no és suficient per a satisfer les necessitats individuals.

Taula 3.
Interès i satisfacció de la població envers la pràctica esportiva. 1995-1990

<i>Categories de població</i>	<i>1995</i>	<i>1990</i>
Interessat i practica prou esport	16	15
Interessat, però no en practica tant com voldria	22	20
No interessat, però en practica per obligació	1	-
Interessat, en practicava i ara no	26	26
Interessat, no n'ha practicat però li agradaria	14	14
No interessat i mai n'ha practicat	20	19
	(4.271)	(4.625)

La comparació de les distribucions de les enquestes fetes el 1990 i el 1995, permet comprovar que s'ha produït un lleuger increment tant entre la categoria de població que podríem considerar que gaudeix més d'aquest bé cultural, que és la pràctica esportiva, i que correspon als que hi estan interessats i, a més, en practiquen prou, que ascendeix al 16 % el 1995 (era el 15 % el 1990), i la d'aquells que tot i estar interessats no en practiquen tant com voldrien, que arriba al 22 % de la població el 1995, mentre que el 1990 era només del 20 %.

La resta de categories considerades apareixen estabilitzades, amb un 26 % d'interessats que han practicat però han abandonat en l'actualitat l'esport. També es manté estabilitzada la categoria dels interessats que no n'han practicat però que els agradaria, el 14 % en les dues enquestes, i els dels no interessats i que mai n'han practicat, és a dir, el sector més irreductible a la pràctica esportiva, que arriba al 20 % el 1995, mentre el percentatge registrat el 1990 era pràcticament similar, el 19 %.

En l'enquesta del 1995 hem introduït una categoria fins ara inèdita en les anteriors, que és la de la població que, tot i que no està interessada en l'esport, en practica per una necessitat que habitualment està relacionada amb una prescripció o recomanació mèdica per millorar la salut, i que representa segons les dades de l'enquesta del 1995 l'1 % de la població.

3. Freqüència amb què es practica esport i tipus d'esports més practicats

En passar de l'anàlisi de les dades globals de pràctica esportiva a la informació més matisada de la freqüència amb què es fa esport,

també es registren resultats que observats en la recent evolució històrica, manifesten canvis dignes d'ésser ressaltats, com es posa de manifest amb les distribucions de freqüència que apareixen en la taula 4.

Taula 4. Freqüència amb què es practica esport, 1995-1985			
<i>Grau de freqüència</i>	<i>1995</i>	<i>1990</i>	<i>1985</i>
Tres cops o més per setmana	42	31	20
Un o dos cops per setmana	38	28	25
Amb menor freqüència	14	24	36
Només a les vacances	6	17	19
	(1.666)	(1.580)	(680)

El canvi quantitativament més rellevant es registra en la categoria dels que en practiquen tres o més vegades per setmana, que el 1995 representa el 42 % dels practicants, quantitat que és més del doble de la registrada fa deu anys, en l'enquesta de 1985. Donat que el 38 % de la població afirma que fa esport un o dos cops per setmana, tenim que al 1995 el 80 % de la població fa esport almenys un cop per setmana. Amb menor freqüència ho fa el 14 % de la població, i només en vacances el 6 %.

Aquestes dades permeten afirmar, doncs, que no només s'ha produït una expansió merament quantitativa del nombre de practicants d'esport a Espanya en la darrera dècada, sinó que també els qui en practiquen en l'actualitat ho fan amb major freqüència que abans, la qual cosa revela que no només s'està avançant quantitativament, sinó també en el pla qualitatiu de la intensitat i freqüència de la pràctica esportiva a Espanya.

El creixement del nombre dels que fan esport d'una forma regular tres vegades o més per setmana s'està consolidant com una pauta que afecta àmpliament els diferents segments de la població practicant i, per tant, no és peculiar de cap d'ells, com podem observar en les dades que es mostren a continuació:

% que en practica tres o més cops per setmana	
Gènere:	
Homes	41
Dones	44
Edat:	
16-24	45
25-34	37
35-44	37
45-54	42
55-65	56

Cal parar atenció en el fet que la proporció de dones que fan esport tres vegades o més per setmana, el 44 %, és lleugerament superior al corresponent percentatge d'homes, el 41 %, fet que mostra que entre moltes dones, un cop instal·lades en la pràctica esportiva, es consolida la regularitat d'aquest hàbit. Una possible explicació d'aquest fenomen pot trobar-se en el fet que, com veurem més endavant, una part important de les dones fan pràctiques esportives relacionades amb la gimnàstica de la forma, com ara l'aeròbic, la gimnàstica de manteniment, la dansa, etc., en què els és molt fàcil desenvolupar hàbits de regularitat, sobretot perquè es fan en instal·lacions esportives regulars, en gimnasos i clubs (Buñuel, 1992). En canvi, els homes fan, amb major freqüència, esports que requereixen instal·lacions i equipaments esportius en els quals no és tan fàcil d'assistir amb la freqüència setmanal en què es practiquen les diverses gimnàstiques; això podria explicar, doncs, aquest diferencial positiu, per a les dones, de freqüència més regular de pràctica esportiva.

També s'observa que són les persones de més edat les que en major proporció fan esport tres o més cops per setmana, ja que el 56 % del grup de població que es troba entre els 55 i els 65 anys, fa esport tres cops o més per setmana, mentre que els joves de 16 a 24 anys arriben al 45 %, i encara és menor entre la població entre els 25 i 44 anys, en què només el 37 % es troba en el nivell de pràctica esportiva més freqüent. Això s'explica, òbviament, per la major disponibilitat de temps lliure de què disposen les persones ja pròximes a les edats de la jubilació i que gaudeixen d'una situació sociolaboral ben diferent a la de la població més jove, que es troba en uns moments de biografia personal que exigeix una major dedicació a l'activitat laboral.

Pel que fa referència als tipus d'esport que es practiquen a Espanya amb major freqüència, les dades que es presenten resumides en la taula 5 confirmen, una vegada més, que el futbol continua essent l'esport més popular i més practicat a Espanya,

seguit de la natació, encara que el ciclisme ha incrementat espectacularment en aquests darrers anys, convertint-se, doncs, en un dels esports més populars que fan els espanyols.

En efecte, el 36 % dels que fan esport practiquen el futbol el 1995, seguit de la natació que amb un 33 % ocupa el segon lloc entre els esports més practicats, tot i que en aquest cas s'ha d'assenyalar que es tracta de la natació recreativa que es practica en la majoria dels casos, sobretot, durant les vacances estivals. El ciclisme, com ja s'ha indicat anteriorment, amb un 27 % de practicants, ocupa el tercer lloc, seguit de la gimnàstica de manteniment, el 16 %, el bàsquet, 14 %, la carrera a peu, 13 %, el tennis, 12 % i l'aeròbic, gimnàstica rítmica i dansa amb el 12 %. Aquests vuit esports són els que integren el grup d'activitats esportives que registren més d'un 10 % de practicants. Es tracta dels mateixos esports que a les enquestes fetes el 1990 i el 1985 ocupaven també els primers llocs, encara que s'han produït canvis en l'ordre; pujada del ciclisme, descens de la natació, de la carrera a peu, del bàsquet i del tennis, i creixement també del futbol i de la gimnasta de manteniment. La resta d'esports són de pràctica minoritària, ja que no sobrepassen el 10 % de practicants.

Taula 5. Ordenació dels esports segons el nombre total de practicants, 1995-1985

Ordre segons nombre de practicants el 1995		% dels que fan el corresponent esport en relació al total de practicants					
Esport	1995	Gènere		Núm. llicències Federatives			
		H	D	1995	H	D	
1	Futbol (Camp gran) (sala, futbito)	36 (21) (15)	56 (32) (24)	6 (4) (4)	521.602	517.049	4.553
2	Natació	33	28	42	43.200	27.614	15.586
3	Ciclisme	27	30	22	52.760	52.336	424
4	Gimnàstica de manteniment	16	10	25	-	-	-
5	Bàsquet	14	16	10	230.877	154.593	76.284
6	Carrera a peu (jogging)	13	13	14	-	-	-
7	Tennis	12	13	11	95.243	66.863	28.380
8	Aeròbic, rítmica, dansa.	12	2	27	-	-	-
9	Muntanyisme / sendisme	9	10	8	58.096	43.404	14.390
10	Atletisme	9	11	6	92.578	57.903	34.675
11	Pilota (frontó)	7	9	3	24.985	23.700	1.285
12	Esqui	6	6	5	45.641	25.148	18.054
13	Voleibol	6	4	7	47.594	13.699	33.895
14	Pesca	5	8	1	70.496	66.245	4.251
15	Tir i caça	5	7	1	426.022	-	-

Les pràctiques esportives de la població espanyola 1976-1996

(continuació)

16	Arts marcial	5	6	2	250.051	188.354	61.697
17	Tennis taula	3	5	1	8.958	-	-
18	Handbol	3	3	2	67.752	38.520	20.238
19	Bitlles, botxes	2	2	2	36.120	-	-
20	Vela (navegació)	2	2	2	31.087	21.819	9.259
21	Piragüisme, rem	1	1	1	15.787	11.655	4.132
22	Rugbi	1	1	-	12.571	11.801	770
23	Hoquei	1	1	1	6.937	4.350	1.695
24	Altres esports	12	13	11	-	-	-
Total					2.506.192		

En la mateixa taula 5 hem introduït la classificació dels esports segons el nombre de llicències federatives que tenien el 1995, i podem observar que en molts dels casos no existeix relació entre el percentatge de pràctica esportiva entre la població i el nombre de llicències federatives, ja que l'esport formalment organitzat que reflecteix el nombre de llicències federatives no manté sempre una relació estreta amb la pràctica real i popular d'aquest esport.

En relació a la possessió o no de llicència federativa, s'ha de ressaltar el fet que a mesura que s'estén la pràctica esportiva entre la població, s'estén el nombre d'esportistes que es federen, com es demostra en les dades presentades a la taula 6. En efecte, el 1985 només un 17 % de la població tenia llicència federativa, i el 1995 aquest percentatge s'ha vist incrementat fins al 21 %. Malgrat aquest increment, cal ressaltar el fet que encara la major part dels practicants, el 79 %, no té cap tipus de llicència federativa. I això s'explica perquè, com es mostra a les dades que també es troben en la taula 6, continua essent majoritària la població que practica esport pel seu compte, mentre que és minoritària la població esportiva que n fa com a activitat d'un club o d'una associació esportiva. També en aquest cas cal assenyalar un lleuger increment, en els darrers anys, dels percentatges de practicants que fan esport com a activitat de club o associació, ja que s'ha passat del 17 % el 1985 al 22 % el 1995. Es tracta de xifres que coincideixen amb les corresponents a les de possessió de llicència federativa, això s'explica pel fet que la pertinença a un club o associació, en la majoria dels casos, ve acompanyada del requisit de donarse d'alta a la corresponent federació esportiva.

	1995	1990	1985
<i>Té llicència federativa</i>			
SI	21	18	17
NO	79	82	83
	(1.166)	(1.580)	(680)
<i>Com practica esport</i>			
Pel seu compte	69	63	68
Com a activitat del centre d'ensenyament	7	10	9
Com a activitat de club, associació	22	21	17
Altres	2	1	2

Seguint la línia del gènere, també s'hi revelen diferències molt grans entre la forma de fer esport dels homes i de les dones, ja que són clarament més nombrosos els homes que tenen llicència federativa que les dones que es troben en aquesta situació:

	<i>Té llicència federativa</i>	<i>En practica en un club o associació</i>
<i>Home</i>	29	26
<i>Dona</i>	8	17

Més d'una quarta part dels homes que practiquen esport, el 29%, té llicència federativa, o en practica en un club o associació, el 26%. En canvi aquests percentatges baixen notablement quan ens referim a les dones, ja que només el 8 % té llicència federativa i el 17 % en practica en l'àmbit d'un club o una associació.

4. La dimensió subjectiva de la pràctica esportiva

La multiplicitat de les activitats esportives desenvolupades per la població i l'impacte i penetració diferent en els estils de vida, són un reflex del propi caràcter multifacètic de l'esport, que des dels seus orígens en la societat contemporània, amb l'inici de l'industrialisme anglès a finals del segle XVIII i principis del segle XIX, no ha fet altra cosa que anar adaptant-se a la pròpia complexitat evolutiva de les nostres societats. D'aquí que no es pugui definir fàcilment allò que entenem per esport, ja que el caràcter canviant impedeix fer una definició que serveixi per acotar quelcom tan divers com les activitats físiques que, ja sigui amb ànim de recreació, entreteniment, o de competició, van desenvolupant la població en els diferents contextos socials i en les diferents etapes de les seves biografies individuals.

No hi ha gaire dubte en admetre que l'èxit i la difusió de l'esport

en les nostres societats no hauria estat el que és, de no haver-se desenvolupat l'esport des de les federacions esportives. No és exagerat afirmar que l'esport federat ho ha estat tot, històricament parlant, en l'esport contemporani (Cagigal, 1975), però aquesta afirmació cal matisar-la en el sentit que en les darreres dècades, la pròpia popularitat de l'esport i les transformacions que ha anat experimentant la societat industrial i urbana, han conduït al fet que l'esport federat anés ampliant el seu abast entre la població, i d'ésser una activitat restringida a segments de la població específics, sobretot a joves homes de classe mitjana, ha anat estenent-se'n l a pràctica a amplis segments de la població.

El moviment de l'esport per a tothom, que s'inicia a Europa als anys 60, ha anat transformant profundament els sistemes esportius dels països més avançats, i l'esport ha passat, d'ésser una activitat reglada i limitada, sobretot a l'àmbit federatiu, a ser una activitat molt diversificada pròpia de la societat de masses. D'aquesta manera, l'esport ha deixat de ser un àmbit exclusiu de les federacions esportives i ha ampliat notablement el seu àmbit de competència social (Puig i Heineman, op.cit.).

La Carta Europea de l'Esport publicada el maig de 1992, defineix l'esport com tot aquell tipus d'activitat física que mitjançant una participació organitzada o d'un altre tipus, tingui per finalitat l'expressió o la millora de la condició física i psíquica, el desenvolupament de les relacions socials, o l'assoliment de resultats en competicions de tots els nivells. S'observa en aquesta definició de l'esport la voluntat dels legisladors i dels polítics d'ampliar el significat, fins fa poc restringit, de l'esport, per englobar sota aquest terme a la multiplicitat d'activitats físiques i de lleure que, juntament amb les de competició, configuren el complex, dens i profund sistema esportiu contemporani.

4.1. Formes d'entendre què és esport

Amb la finalitat de constatar fins a quin punt la població espanyola percep l'esport en el significat tradicional o bé com un sistema obert a aquest significat més la multiplicitat d'activitats físiques, recreatives i competitives que s'han desenvolupat en les darreres dècades, hem inclòs, en el qüestionari corresponent en l'enquesta del 1995, una pregunta en què es demanava a la població que es pronunciés sobre aquest tema. Els resultats obtinguts que es presenten en la taula 7, manifesten que la major part de la població espanyola s'identifica amb una definició oberta del que és esport.

Taula 7. Caràcter ampli o restringit del que la població entén per esport

<i>Caràcter de l'esport</i>	<i>%</i>
Totes les activitats físiques que fa la població han de considerar-se com a esport	76
Hauria de donar-se el nom d'esport a les pràctiques i activitats de competició	11
No en té una idea molt clara	11
No contesta	2
	(4.271)

El 76 % de la població, 3 de cada 4 individus, amb independència del fet que facin o no esport, creu que totes les activitats físiques han de considerar-se com un esport; en canvi, un grup molt reduït de població, el 11 %, encara creu en l'antiga definició de l'esport, considerant que sota aquest terme només s'han d'incloure les pràctiques i activitats tradicionals de competició de caire federatiu. Un altre grup, igualment reduït de l'11 % reconeix no tenir una idea gaire clara sobre aquesta polèmica, i no s'adhereix ni al caràcter ampli ni al caràcter restringit de l'esport.

Aquests resultats reforcen la vigència de l'afirmació de Cagigal en el sentit que encara ningú no ha pogut definir amb acceptació general en què consisteix l'esport: ni com a realitat antropocultural, ni com a realitat social (Cagigal, 1981). A més, i seguint amb el desenvolupament de les idees cagigalianes, cal assenyalar que cada vegada serà més difícil definir què és esport, ja que aquest canvia sense parar i amplia els seus significats quant a actitud i activitat humana i quant a referir-se a una realitat social molt complexa.

En tractar de relacionar el debat filosòfic, antropològic i ideològic al voltant del significat de què és esport amb les actituds i valors de la població espanyola respecte d'aquest fenomen, hem inclòs en les darreres enquestes que hem fet sobre els hàbits esportius dels espanyols, un indicador per al qual s'han seleccionat les nocions d'esport com a font de salut, com a vàlvula d'escapament, com a afavoridor de les relacions socials amb amics, com a element d'educació forjador del caràcter, i com a entreteniment i aventura de tipus personal, amb la finalitat de conèixer quins d'aquests significats tenen una penetració més gran entre la població.

Els resultats obtinguts en les tres darreres enquestes, que es presenten en la taula 8, manifesten que gairebé no s'hi han produït canvis i que continua essent dominant entre la població espanyola la consideració de l'esport com una pràctica que afavoreix la salut individual.

Taula 8. Significat de l'esport que millor s'aproxima al que la població entén com a esport, 1995-1985

Significats de l'esport	1995	1990	1985
Esport salut. L'esport permet estar en forma	60	59	58
Esport vàlvula d'escapament. Allibera l'agressivitat	11	10	12
Esport com a relació social. Permet fer amics	11	9	10
Esport com a aventura personal. Permet viure més intensament.	7	7	6
Esport com a forjador de caràcter.	5	4	5
Ajuda a superar obstacles	5	5	2
Altres significats	1	6	9
N.C.	(4.271)	(4.625)	(2.008)

En efecte, s'observa que el 60 % de la població en l'enquesta de 1995, considera que la noció de l'esport salut és la que millor s'aproxima al que s'entén com a esport. Percentatges similars es varen obtenir en les enquestes de 1990 i 1985. La resta de les definicions d'esport proposades mereixen una identificació notablement més baixa, ja que la noció d'esport com a vàlvula d'escapament, o la d'esport com a relació social, mereixen la identificació de l'11 %; la noció de l'esport com a forjador de caràcter. Aquesta dimensió, que es troba com a element central de l'argumentació cagigaliana sobre les virtuts pedagògiques de l'educació física i l'esport, només mereix la identificació del grup més reduït de la població, el 5 %. Altres significats proposats pels propis entrevistats assoleixen un altre 5 %.

Cal destacar l'estabilitat de les distribucions obtingudes en les tres darreres enquestes, fet que revela que es troba firmament assentada entre la major part de la població la noció que la pràctica esportiva és, majoritàriament, un hàbit que conserva o millora la salut dels individus. És necessari destacar que aquesta distribució d'identificacions amb els cinc significats de l'esport proposats, gairebé no s'altera en considerar les variables sociodemogràfiques més importants, com s'aprecia seguidament:

	Significat de l'esport				
	<i>salut</i>	<i>vàlvula escapa-ment</i>	<i>Relació social</i>	<i>aventura</i>	<i>forjador caràcter</i>
Gènere:					
Homes	59	11	11	7	6
Dones	61	11	11	6	4
Edat:					
16-34	61	9	15	7	4
55-65	59	7	11	6	4

(continuació)

Nivell d'estudis:					
Primari	58	10	10	6	5
Superiors	66	12	11	3	6
Practica esport:					
SÍ	60	11	12	9	6
NO	60	11	10	6	4

Homes i dones, població jove i de més edat, població de diferent classe social o de nivell d'estudis alts o baixos, persones que practiquen o no esport, ofereixen una distribució de freqüències en les quals resulta majoritari el significat de l'esport com a activitat física saludable, ja que oscil·la el corresponent percentatge d'identificació al voltant del 60 % en tots els casos, mentre no perden el seu caràcter minoritari les identifications de l'esport com a forjador del caràcter o com a forma d'aventura personal. Fins i tot, el fet de practicar o no esport no altera pràcticament aquesta distribució, tal com s'observa en el quadre anterior.

La nostra interpretació d'aquests resultats és: que a la societat espanyola, mancada d'una tradició esportiva de caràcter més ferm i culturalment més rica, com la que es pot trobar en els països escandinaus i anglosaxons, ha dominat la noció de l'esport com a activitat física que afavoreix la salut, i és que l'evolució recent de la societat espanyola, cada vegada amb majors nivells de desenvolupament industrial i urbà, afavoreix la difusió de l'esport com a activitat física que contribueix a contrarestar el caràcter predominant sedentari de la vida social. Hi ha altres significats de l'esport que, en societats amb major tradició esportiva de caràcter educatiu, es troben difosos entre la població, però que en la societat espanyola no s'han aconseguit difondre d'una forma majoritària, ja que encara a finals de la dècada dels anys noranta està lluitant per incorporar plenament els estudis de l'esport en els programes de docència i investigació universitària, en una clara manifestació del fet que el desenvolupament esportiu a Espanya segueix un camí en bona mesura diferent al de la majoria dels països europeus, de major tradició cultural i esportiva.

4.2. Motius pels quals es practica o no esport

De tots els aspectes anteriors, es pot anticipar la noció que la relació que manté l'individu amb l'esport té un caràcter molt personal, encara que els motius que porten a la població a fer esport estan dominats per l'oportunitat que la pràctica esportiva dóna a fer exercici físic, de mantenir i de millorar la salut i de divertir-se o

gaudir-ne. En les enquestes realitzades amb anterioritat, ja es va poder comprovar que aquests motius dominaven sobre els de caràcter més estrictament competitiu, i els resultats de l'enquesta feta el 1995 permeten confirmar la tendència que es venia registrant des de fa dues dècades, tal com reflecteix la taula 9.

<i>Motius practica esportiva</i>	1995	1990	1985	1980
Per fer exercici físic	52	58	65	58
Per diversió i passar el temps	44	46	52	51
Perquè li agrada l'esport	37	40	53	47
Per mantenir i/o millorar la salut	26	-	-	-
Per trobar-se amb els amics	21	28	28	25
Per mantenir la línia	14	15	28	15
Per evasió (escapar-se d'allò que és habitual)	10	8	14	14
Perquè li agrada competir	4	4	7	-
Altres motius	3	4	5	2
	(1.666)	(1.580)	(680)	(1.422)

Cal destacar, en primer lloc, que habitualment són diversos els motius que porten a cada individu a practicar esport, d'aquí que les distribucions percentuals que es presenten en la taula anterior sumin més de 100, però en tot cas queda clar que el motiu més assenyalat pels practicants d'esport és que fan aquesta activitat per tal de fer exercici físic, com una manera de compensar la vida sedentària que porta la major part de la població en les nostres societats urbanes i de masses. L'element lúdic també és dominant, ja que el 44 % de la població i percentatges similars en enquestes anteriors l'assenyalen com un motiu preferencial per a fer esport. L'afecció per l'esport, és a dir, la identificació de les preferències individuals per l'activitat esportiva també és assenyalada per un elevat percentatge de la població, ja que el 37 % afirma que fa esport perquè li agrada. Un element que hem introduït en l'enquesta del 1995 i que no havíem preguntat en les anteriors, és el que fa referència al motiu de mantenir i/o millorar la salut que en aquesta ocasió ha estat assenyalat pel 26 % de la població, percentatge que reforça el 52 % dels que diuen que fan esport per fer exercici físic. Altres motius han estat assenyalats també per percentatges més reduïts de la població, són els que fan referència a trobar-se amb amics, el 21 %, la preocupació per mantenir la línia, el 14 %, o per evasió i mirar d'escapar-se de la vida quotidiana, el 10 %. Finalment, només un grup reduït del 14 % assenyalava el fet competitiu com a motiu principal per fer esport, i està aquest en

consonància amb els obtinguts a les enquestes anteriors, fet que revela que l'afany de competir és minoritari entre la gran majoria de practicants d'esport.

Encara que la distribució d'aquests motius entre la població segueix línies aleatòries i personals, el gènere apareix un cop més com a un element significativament diferenciador dels motius que porten a triar l'esport com una activitat de temps de lleure, ja que com es pot observar seguidament, els motius entre homes i dones presenten perfils clarament diferenciats:

<i>Motius pràctica esportiva</i>	<i>Homes</i>	<i>Dones</i>
Per fer exercici físic	51	53
Per diversió i passar el temps	50	35
Perquè li agrada l'esport	44	27
Per trobar-se amb els amics	26	14
Per mantenir i/o millorar la salut	19	37
Per mantenir la línia	9	23
Per evasió (escapar-se de l'habitual)	10	9
Perquè li agrada competir	5	3

El motiu de fer exercici físic és dominant tant en els homes com en les dones, però no és així en la motivació per la salut i la preocupació per mantenir la línia, ni tampoc la motivació que té per referent els aspectes lúdics i de recreació. En efecte, si sumem els percentatges de població que assenyalen la diversió i el pretext de trobar-se amb amics com a motiu important, ens trobem que el 76 % dels homes l'assenyalen de forma preferent, mentre que entre les dones aquest percentatge no arriba al 50 %. En canvi, quan sumem els percentatges dels que assenyalen la preocupació per la salut i la línia, ens trobem que el 60 % de les dones marquen aquest motiu com a preferencial, mentre que dels homes, només ho fa el 45 %. Es pot afirmar, doncs, que les dones s'apropen a l'esport amb una major preocupació per la salut i per mirar de millorar l'aspecte físic, mentre que entre els homes són més dominants els motius lúdics, de recreació i de relació social. Es tracta de resultats que conviden a continuar investigant aquestes diferències, per conèixer millor la forma que tenen els homes i les dones de relacionar-se i socialitzar-se en l'activitat esportiva.

En canvi, l'estudi dels motius pels quals la població no practicant no fa esport, ofereixen aspectes que moltes vegades estan absents del debat sobre les pràctiques esportives de la població, però que són sociològicament de gran rellevància. Les dades que es presenten en la taula 10 també conviden a continuar investigant aquests aspectes que no tenen resposta immediata i que, possiblement, no

poden modificar, més profundament de com ho han fet fins ara, els hàbits esportius de la població.

Taula 10. Motius pels quals no fa esport la població no practicant, 1995-1980

<i>Motius pels quals no fa esport</i>	1995	1990	1985	1980
Manca de temps	53	54	58	42
No li agrada	35	26	29	23
Per l'edat	26	30	28	41
Per mandra	20	19	-	-
Surt cansat de la feina o de l'estudi	13	16	22	8
No li varen ensenyar a l'escola	13	11	17	14
Per salut	12	11	12	14
No li veu utilitat o beneficis	8	5	2	3
No hi ha instal·lacions esportives a prop	7	8	9	-
No hi ha instal·lacions esportives adequades	1	6	7	6
Altres raons	5	2	4	2
	(2.605)	(3.045)	(1.321)	(3.381)

El grup més ampli de població, el 53 %, assenyalava la falta de disponibilitat de temps lliure com el motiu pel qual no fa esport. Es tracta de percentatges similars als obtinguts en les enquestes de 1990 i 1995, encara que notablement inferiors als obtinguts en l'enquesta de 1980, quan només va ser esmentat aquest aspecte pel 42 % de la població. Aquesta diferència assenyalava els canvis profunds que s'han produït en la societat espanyola, la qual, en aquests darrers 15 anys, ha vist incrementar el grau de complexitat i el caràcter urbà de la major part de la població. En segon lloc, apareix un motiu que ha adquirit preeminència a l'enquesta de 1995, ja que el 35 % de la població reconeix clarament que no li agrada l'esport, fet que significa un increment substancial sobre els percentatges que es van obtenir en les enquestes anteriors, en cap de les quals assolien el 30 % els que assenyalaven aquest motiu. En canvi, ha disminuït el percentatge que assenyalava l'edat, ja que només ho fa el 26 %; és el nivell més baix de tots els registrats amb anterioritat, fet que demostra que a mesura que la pràctica esportiva, en les seves diferents manifestacions, es va estenent entre la població, l'element edat va deixant de ser un factor discriminador de l'activitat esportiva, en una manifestació més del caràcter obert de les activitats fisicoesportives.

La resta de motius són assenyalats per percentatges més reduïts de població: el 20 % indica la mandra com a motiu que l'allunya de la pràctica esportiva, i un altre 13 % assenyalava que surt cansat de la feina o de l'estudi; un percentatge similar destaca que no li van

ensenyar a practicar esport a l'escola, un altre 12 % ho atribueix a motiu de salut i un altre 8 % ni hi veu la utilitat o els beneficis, a l'activitat esportiva. És d'assenyalar que la falta o la dificultat d'accés a instal·lacions esportives és un motiu clarament minoritari, ja que només és assenyalat per un 8 % dels entrevistats que no fan esport, fet que és un bon indicador del notable esforç que en matèria d'instal·lacions esportives s'ha fet a Espanya en els darrers anys, i que ha permès crear una infraestructura que facilita l'accés a l'activitat esportiva a una majoria de la població que així ho desitja.

4.3. Caràcter de la pràctica esportiva: competició davant de recreació

L'evolució de l'esport en les nostres societats contemporànies ha conduït, com ja és sabut, a una ampliació dels comportaments i hàbits que tenen el caràcter d'esportius, fet que no significa que l'esport hagi perdut les característiques de competició i regulació que es troben en l'origen de l'esport federat i en l'estructura del propi sistema esportiu organitzacional. Més aviat el que ha passat és que sobre la sòlida i àmplia base de l'esport federat de competició, s'ha assentat una diversitat de comportaments que troben en l'esport el pretext per desplegar una activitat de caràcter físic i recreatiu. Les dades recollides en l'enquesta de 1995, com les recollides en les enquestes anteriors, permeten constatar el caràcter recreatiu que preferencialment assignen els practicants d'esport a Espanya a les seves activitats, com es pot comprovar en les dades que s'inclouen a la taula 11.

Taula 11. Caràcter competitiu de la pràctica esportiva	
<i>Caràcter de la pràctica esportiva.</i>	<i>%</i>
Participa en lligues o competicions nacionals	5
Participa en lligues o competicions locals	15
Competeix amb amics per divertir-se	16
Fa esport sense preocupar-se de competir	63
N.C	1
	(1.666)

Com era d'esperar, d'acord amb tot el que hem estat analitzant fins ara, el grup més ampli de la població, el 63 %, fa esport sense

preocupar-se per competir, mentre que la resta fa la seva activitat esportiva amb ànim competitiu, és a dir, amb la intenció de millorar el rendiment personal o de rivalitzar amb altres competidors per a l'assoliment d'un resultat esportiu determinat. A més, l'activitat de caràcter competitiu es pot realitzar en un àmbit de lligues o competicions nacionals, com així ho afirma el 5 %, o bé en competicions d'àmbit local, com així ho fa el 15 % dels practicants d'esport. Encara un altre grup més ampli del 16 % competeix amb l'ànim recreatiu fora de tota organització formal, ja que ho fa amb els amics amb el principal objectiu de divertir-se. Així doncs, si sumem a l'ampli percentatge de població que fa una activitat fisicoesportiva sense ànim de competir, el corresponent a la població que competeix fora d'un àmbit reglat, ens trobem que pràcticament el 80 % dels practicants fan esport fora de l'àmbit federatiu. Amb això, queda ben delimitat el grau d'importància que en l'activitat esportiva de la població té l'esport federat per una banda, i l'esport recreatiu per una altra: de cada 10 practicants d'esport, només 2 ho fan en l'àmbit de la competició federada, mentre que els 8 restants ho fan amb ànim recreatiu, fora de la regulació que estableix el marc federatiu esportiu.

Com era d'esperar, també són diferents els perfils sociodemogràfics dels que fan esport amb un o altre ànim. Centrant-nos en la línia divisòria que traça el gènere, ens trobem un cop més amb dues formes d'entendre l'esport que segueixen camins divergents quan considerem a homes i dones per separat:

	<i>Participació en competicions reglades</i>	<i>Fa esport sense competir</i>
Homes	28	50
Dones	8	82

La competició continua essent, com podem observar en la distribució anterior, l'activitat preferent dels homes, ja que el 28 % dels practicants d'aquest gènere participen en competicions reglades, mentre que el 50 % fa esport sense competir. Pel fa a les dones, els corresponents percentatges de les que fan esport són el 8 i el 82 %. Es tracta de percentatges que en la seva diferent magnitud mostren dues formes culturals ben diferenciades d'entendre i practicar l'esport, com ja venim ressaltant des de l'inici d'aquesta anàlisi.

Com una manifestació de caràcter canviant de l'esport, hem inclòs en l'enquesta de 1995 un indicador que fa referència a una nova modalitat en l'àmbit de les activitats físiques i esportives de la població, que es troba íntimament lligada amb la pròpia evolució de

les societats industrials avançades. Ens referim al que genèricament es denomina "nous esports", i que engloben a una realitat lúdica en l'univers de les pràctiques corporals dels membres de les societats més avançades, que es desenvolupen com una alternativa a l'esport federat de caire clàssic i al popular esport per a tothom. Com assenyala Olivera (1995), les activitats físiques a la natura constitueixen un conjunt de pràctiques recreatives que sorgeixen a la dècada dels anys setanta i que han continuat desenvolupant-se i estenent-se en les nostres societats, consolidant els gustos d'amplis segments de la població per experimentar noves formes d'activitat corporal en el medi natural.

En preguntar a la població si fa algun tipus d'activitat d'aventura en la naturalesa, les respostes positives han assolit prou volum com per poder parlar de la constitució d'una nova forma de fer esport en la societat espanyola, que han adquirit el rang de fenomen sociològic digne de ser estudiat amb major detall (Veure taula 12).

Segons les dades obtingudes en aquesta enquesta, el 16 % dels que practiquen esport a Espanya ha fet en algun moment, o continua fent, el que es denominen activitats físiques d'aventura en la naturalesa. La major part d'aquestes es fan sobre terra, ja que es tracta fonamentalment del ciclisme tot terreny i d'algunes altres activitats més minoritàries que, en conjunt, representen el 86 % de la pràctica esportiva de les noves activitats en la naturalesa. Un caràcter clarament minoritari tenen les activitats que es realitzen a l'aire o a l'aigua, ja que només el 4 % dels que realitzen aquestes activitats ho fan a l'aire, és a dir, a través de l'ala delta, del *puenting* o de la corda elàstica, i un altre grup minoritari del 9 % utilitza l'aigua, sobretot el descens de barrancs o el *rafting*, per desplegar les seves activitats d'aventura i de risc en aquest medis naturals.

Taula 12. Realització d'activitats físiques en la natura

Realitza activitats en la natura	%
SÍ	16
NO	84
Home	21
Dona	9
	(1.666)
<i>Medi natural sobre el qual fa l'activitat</i>	
Terra (ciclisme tot terreny, <i>trekking</i> , etc.)	86
Aire (ala delta, <i>puenting</i> , corda elàstica)	4
Aigua (descens de barranc, <i>rafting</i>)	9
No contesta	1
	(267)

5. Reflexió final

Els resultats de l'Enquesta de l'Esport de 1995 han confirmat, un cop més, el que ja s'havia detectat en estudis anteriors, i és que la forma que té el conjunt de la població espanyola d'imaginar, sentir i viure l'esport és, sobretot, la que està relacionada amb la seva manifestació com a activitat d'oci i temps de lleure. Fet que no impedeix que es pari atenció i se segueixi interessadament l'esport de competició, sobretot en les manifestacions més professionals i de gran espectacle. Però una cosa és interessar-se per aquest tipus d'esport, fins i tot entusiasmar-se amb l'espectacle i les excitants emocions que l'acompanyen, i, fins i tot, desitjar hipotèticament que els fills arribin a ser campions esportius, compensant d'aquesta forma subliminar, l'absència de metes esportives destacades en la majoria d'individus, i una altra cosa molt diferent és que l'esport que es pot i es desitja practicar sigui necessàriament de caràcter competitiu. Més aviat al contrari, el que es desitja és practicar esport amb la finalitat de gaudir d'una bona forma física i del bon ambient que se suposa que l'acompanya.

És evident, com hem pogut constatar en l'anàlisi precedent, que existeixen factors personals i sobretot estructurals que limiten, i fins i tot impedeixen, que els desitjos de fer esport de moltes persones es converteixin en realitat. Un objectiu de la investigació en els darrers anys serà el d'aïllar d'una forma més clara aquests factors, encara que s'ha d'assenyalar que la complexitat assolida pel sistema social de l'esport a Espanya ha impedit fer-ho en aquest estudi present, ja sigui per les pròpies limitacions que ofereix l'enquesta, com per la limitació de coneixements teòrics de què es disposa en l'actualitat. En qualsevol cas, ha quedat clar que la diferenciació segons el gènere està obrint un separació molt gran entre la forma que tenen la majoria dels homes i de les dones de fer, respectivament, esport, fet que no impedeix que hi hagi un grup de població que faci un esport de caràcter competitiu en què les diferències de gènere són mínimes. En canvi, és en l'àmbit de l'esport recreatiu en què s'observen les majors diferències de pràctica segons el gènere. Un esport que, com ja hem vist, s'entén fonamentalment com una activitat recreativa i de salut, i en menor mesura com una activitat que conté una gran capacitat pedagògica per millorar el desenvolupament dels individus. En aquest sentit, i per acabar, crec que en l'àmbit d'aquest congrés de la AEISAD cal fer una crida per doblar els esforços per part dels professionals de l'educació física i de l'esport per tal que el missatge i el llegat que ens va deixar aquell gran mestre de pedagogs i esportistes que va ser José Maria

Cagigal, pugui transformar-se en una realitat que en els temps presents es resisteix a aparèixer en la forma que ens agradaria als que en aquest congrés venim parant atenció a l'esport i a l'educació física com la més senzilla, natural, alegre i saludable forma d'educar integralment els joves i de contribuir al desenvolupament personal dels adults.

Bibliografía

- ANDRÉS, F i DELGADO, C. (1995): *Política Deportiva Municipal. El nuevo papel de las corporaciones locales*, Madrid, Consejo Superior de Deportes.
- BELL, D. (1976): *El advenimiento de la sociedad postindustrial*, Madrid, Alianza Editorial.
- BUÑUEL, A. (1992): *La construcción social del cuerpo: prácticas gimnásticas y nuevos modelos culturales*, Madrid, Editorial de la Universidad Complutense.
- CAGIGAL, J.Ma. (1996): *Deporte, Pedagogía y Humanismo*, Madrid, Publicaciones del Comité Olímpico Español.
- CAGIGAL, J.Ma. (1975): *El deporte en la sociedad actual*, Madrid, Editora Nacional.
- CAGIGAL, J.Ma. (1979): *Cultura intelectual y cultura física*, Buenos Aires, Editorial Kapeluz.
- CAGIGAL, J.Ma. (1981): *¡Oh Deporte! Anatomía de un gigante*, Valladolid, De. Miñón.
- GARCÍA FERRANDO, M. (1982): *Deporte y Sociedad*, Madrid, Ministerio de Cultura.
- GARCÍA FERRANDO, M. (1986): *Hábitos deportivos de los españoles. Sociología del comportamiento deportivo*, Madrid, Consejo Superior de Deportes.
- GARCÍA FERRANDO, M. (1991): *Los españoles y el deporte (1980-1990). Un análisis sociológico*, Madrid, Consejo Superior de Deportes.
- GARCÍA FERRANDO, M. (1994): *Estilos de vida, ocio y deporte en España*, pàg. 251-274 a A.KAIERO (de.), *Valores y estilos de vida en nuestras sociedades en transformación*, Bilbao, Universidad de Deusto.
- HEINEMAN, K. (1994): L'esport com a consum, *Apunts*, 37, pàg. 49-56.
- ICSA-GALLUP (1975): *Encuesta sobre el deporte en España*, dirigida per J.L. Martín Martínez, Madrid, Delegación Nacional de Deportes (no publicat).
- MARTÍNEZ DEL CASTILLO, J. Et.al. (1989): *Las instalaciones deportivas en España*, Madrid, Consejo Superior de Deportes.

- OLIVERA, J. (1995): *Dossier les activitats físiques d'aventura a la natura anàlisi sociocultural*, *Apunts*, 41, pàg. 5-8.
- PUIG, N. (1983): *Reflexión sobre los equipamientos deportivos*, comunicació presentada en el *I Simposio El Deporte en la Sociedad Española Contemporánea*, Madrid, Consejo Superior de Deportes.
- PUIG, N. I i MASNOU, M. (1988): *Los itinerarios deportivos de la población juvenil*, *Revista de Estudios de la Juventud*, 32, pàg. 45-56.
- PUIG, N i HEINEMAN, K. (1991): *El deporte en la perspectiva del año 2000*, *Papers*, 38, pàg.123-141.